

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 500/2012-44

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 28. februára 2013 v senáte zloženom z predsedu Lajosa Mészárosa a zo sudcov Juraja Horvátha a Sergeja Kohuta prerokoval prijatú sťažnosť A. B., t. č. vo výkone trestu, zastúpeného advokátom JUDr. J. P., D., vo veci namietaného porušenia základného práva na obhajobu v súvislosti so základným právom na povinnú obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky v konaní vedenom Najvyšším súdom Slovenskej republiky pod sp. zn. 1 Tdo 10/2012 a takto

r o z h o d o l :

1. Najvyšší súd Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 1 Tdo 10/2012 porušil základné právo A. B. na obhajobu v súvislosti so základným právom na povinnú obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1 Tdo 10/2012 z 13. júna 2012 zrušuje a vec vracia na ďalšie konanie.

3. A. B. p r i z n á v a náhradu trov právneho zastúpenia v sume 519,09 € (slovom päťstodevätnásť eur a deväť centov), ktorú je Najvyšší súd Slovenskej republiky p o v i n n ý vyplatiť na účet advokáta JUDr. J. P., D., do jedného mesiaca od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Sťažnosti A. B. vo zvyšnej časti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) č. k. II. ÚS 500/2012-15 z 8. novembra 2012 bola prijatá na ďalšie konanie sťažnosť A. B. (ďalej len „sťažovateľ“) vo veci namietaného porušenia základného práva na obhajobu v súvislosti so základným právom na povinnú obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) v konaní vedenom Najvyšším súdom Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) pod sp. zn. 1 Tdo 10/2012.

Podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prerokoval ústavný súd túto vec na neverejnom zasadnutí, keďže sťažovateľ podaním z 28. januára 2013 a tiež najvyšší súd vo vyjadrení z 9. januára 2013 vyslovili súhlas, aby sa upustilo od ústneho pojednávania. Ústavný súd vychádzal pritom z listinných dôkazov a vyjadrení nachádzajúcich sa v jeho spise.

Zo sťažnosti a z doplňujúcich podaní z 23. augusta 2012 a z 29. októbra 2012 vyplýva, že rozsudkom Okresného súdu Trenčín (ďalej len „okresný súd“) sp. zn. 4 T 106/2010 z 31. marca 2011 bol sťažovateľ uznaný vinným v bode 1 zo zločinu vydierania podľa § 20 a § 189 ods. 1 Trestného zákona, v bode 2 z prečinu výtržníctva podľa § 20 a § 364 ods. 1 písm. a) Trestného zákona, v bode 3 zo zločinu vydierania podľa

§ 189 ods. 1 Trestného zákona a v bode 4 z prečinu ublíženia na zdraví podľa § 156 ods. 1 Trestného zákona, z prečinu výtržníctva podľa § 364 ods. 1 písm. a) a ods. 2 písm. a) v spojení s ustanovením § 138 písm. a) Trestného zákona na tom skutkovom základe, aký vyplýval z podanej obžaloby. Bol mu za to uložený úhrnný trest odňatia slobody vo výmere 6 rokov nepodmienečne so zaradením na výkon trestu s minimálnym stupňom stráženia. Zároveň došlo aj k uloženiu trestu prepadnutia niektorých vecí a k vysloveniu povinnosti nahradiť škodu viacerým poškodeným. Uznesením Krajského súdu v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) č. k. 23 To 51/2011-861 z 28. júna 2011 bolo odvolanie sťažovateľa a jeho otca ako nedôvodné zamietnuté. Napokon, uznesením najvyššieho súdu sp. zn. 1 Tdo 10/2012 z 13. júna 2012 bolo dovolanie sťažovateľa odmietnuté.

Všeobecné súdy sa napriek opakovaným podaniam sťažovateľa dostatočným spôsobom nezaoberali podstatnou skutočnosťou, podľa ktorej už v rámci prípravného konania bolo porušené právo sťažovateľa na obhajobu, keď sa nevenovala dostatočná pozornosť skutočnosti, že už pri vzatí sťažovateľa do väzby uznesením okresného súdu sp. zn. 0 Tp 29/2010 z 24. marca 2010 bolo známe, že sťažovateľ je popri stíhaní za skutok vo väzobnej veci stíhaný ako obvinený aj za ďalšie konkrétne skutky, a to v konaniach vedených pod sp. zn. ČVS: ORP-3323/2-OSV-TN-2009 a sp. zn. ČVS: ORP-2046/1-OVK-TN-2009. Po vzatí sťažovateľa do väzby mu bol ustanovený obhajca iba vo väzobnej veci, nie však už v uvedených ďalších veciach, hoci i tam vznikol väzbou dôvod na povinnú obhajobu. Takýto postup bol v rozpore s ustanovením § 37 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku, podľa ktorého po vznesení obvinenia musí mať obvinený obhajcu už v prípravnom konaní, ak je vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave.

Sťažovateľ na uvedený nedostatok opakovane poukazoval tak v rámci prípravného konania, ako aj na hlavnom pojednávaní okresného súdu, v odvolaní a napokon aj v dovolaní. Až 31. mája 2010 bol sťažovateľ upozornený, že aj v ďalšej samostatne vyšetrovanej trestnej veci vedenej pod sp. zn. ČVS: ORP-2046/1-OVK-TN-2009 ide o nutnú obhajobu. Dovtedy na existujúci protiprávny stav prokurátor, ale ani sudca pre prípravné konanie pri rozhodovaní o väzbe nereagovali. Stav, keď sťažovateľ mal

ustanoveného obhajcu iba vo väzobnej trestnej veci, trval do 8. júna 2010, keď všetky trestné veci boli spojené na spoločné konanie.

Možno uviesť, že v čase od 24. marca 2010 do 8. júna 2010 sťažovateľ nemal možnosť obhajovať sa dostatočným spôsobom, keďže okrem väzobnej veci v ostatných trestných veciach nemal ustanoveného obhajcu.

Najvyšší súd sa s námietkou sťažovateľa vôbec nevysporiadal, pretože v odôvodnení uznesenia uviedol, že povinná obhajoba sťažovateľa v prípravnom konaní vznikla až momentom jeho vzatia do väzby 24. marca 2010. Týmto dňom mu bol ustanovený aj obhajca, pričom *„Obvinený bol do väzby vzatý až v súvislosti so skutkom pod bodom 4), pričom bol stíhaný za ďalšie skutky, čo ale neznamená, že len v súvislosti s nimi nastala povinná obhajoba.“* Najvyšší súd sa teda vôbec nezaoberal podstatou námietky sťažovateľa poukazujúcej na to, že vzatím do väzby sa povinná obhajoba vzťahovala aj na zvyšné tri skutky, za ktoré bol sťažovateľ samostatne stíhaný do 8. júna 2010.

Ďalšie porušenie práva vidí sťažovateľ v skutočnosti, že hoci dovolanie popri ňom podal v jeho prospech aj jeho otec P. B. (§ 369 ods. 5 Trestného poriadku) – s výslovným súhlasom sťažovateľa, najvyšší súd sa napriek tomu dovolaním otca sťažovateľa vôbec nezaoberal.

Sťažovateľ vidí pochybenie aj v skutočnosti, že hoci namietal zaujatosť vyšetrovateľa a celého Okresného riaditeľstva Policajného zboru Trenčín, nikdy nikto o tejto námietke nerozhodol. Všeobecné súdy sa s touto skutočnosťou nijako nevysporiadali.

Napokon, v súvislosti s hlavným pojednávaním okresného súdu konaným 3. februára 2011 nebola dodržaná zákonná lehota na prípravu hlavného pojednávania, a to pre oneskorené doručenie predvolania (iba 3 pracovné dni namiesto 5 pracovných dní pred hlavným pojednávaním). V tejto súvislosti okresný súd v rozpore so skutočnosťou do zápisnice uviedol, že zákonná lehota bola zachovaná.

Sťažovateľ navrhuje vydať nález, ktorým by ústavný súd vyslovil porušenie označených článkov ústavy v konaniach vedených okresným súdom pod sp. zn. 4 T 106/2010, krajským súdom pod sp. zn. 23 To 51/2011 a najvyšším súdom pod sp. zn. 1 Tdo 10/2012 s tým, aby bolo uznesenie najvyššieho súdu z 13. júna 2012 zrušené a vec bola vrátená na ďalšie konanie, v rámci ktorého sa najvyššiemu súdu prikazuje o dovolaní znova konať a rozhodnúť a zakazuje sa pokračovať v porušovaní základného práva sťažovateľa.

Z vyjadrenia predsedu najvyššieho súdu č. k. KP 4/2012-71 z 9. januára 2013, resp. pripojeného vyjadrenia predsedu senátu z 13. decembra 2012 doručeného ústavnému súdu 14. januára 2013 vyplýva, že sťažnostné námietky sťažovateľa nie sú opodstatnené a dôvodné. Porušením práva na obhajobu sa zaoberal nielen najvyšší súd, ale aj krajský súd, pričom príslušné časti z uznesení krajského súdu a najvyššieho súdu sa opakovane doslovne citujú. V ďalšom sa najvyšší súd vyjadruje už len k tej časti sťažnosti, ktorá bola ústavným súdom odmietnutá.

Z repliky právneho zástupcu sťažovateľa z 28. januára 2013 doručenej ústavnému súdu 29. januára 2013 vyplýva, že sťažovateľ trvá na svojich doterajších tvrdeniach, ktoré opakovane rozvádza.

II.

Z uznesenia krajského súdu č. k. 23 To 51/2011-861 z 28. júna 2011 vyplýva, že ním bolo odvolanie sťažovateľa a jeho otca P. B. ako nedôvodné zamietnuté. Sťažovateľ v podanom odvolaní popri polemike so skutkovými a právnymi závermi okresného súdu týkajúcimi sa skutkov, za ktoré bol uznaný vinným, namietal, že v rámci prípravného konania boli porušené jeho práva na obhajobu, keď v ostatných trestných veciach spojených s väzobnou vecou na spoločné konanie 8. júna 2010 nemal ustanoveného obhajcu. V tejto súvislosti podľa názoru krajského súdu *„Povinná obhajoba obvineného v prípravnom konaní vznikla až momentom vzatia obvineného do väzby, t. j. dňom 24. 3. 2010, ako to*

vyplýva z uznesenia Okresného súdu Trenčín sp. zn. 0 Tp 29/2010-14. Týmto dňom bol aj obvinenému ustanovený obhajca JUDr. J. L. Obvinený B. bol do väzby vzatý až v súvislosti so skutkom pod bodom 4/, pričom bol stíhaný aj za ďalšie skutky, čo ale neznamená, že len v súvislosti s nimi nastala povinná obhajoba. Tu si obvinený mohol sám zvoliť obhajcu. Vzhľadom k tomu, že obvinenému bol obhajca ustanovený, mal obhajca možnosť z návrhu na vzatie obvineného do väzby, ale aj z obsahu trestného spisu zistiť, čo aj zistil a vykonávať úkony obhajoby, pričom tieto úkony aj vykonával prostredníctvom advokátskych koncipientov i vo vzťahu k ostatným skutkom. Napokon okresný súd po podaní obžaloby v zmysle § 76 ods. 8 tr. por. rozšíril dôvody väzby aj na skutky uvedené v ostatných bodoch. V tomto smere nedošlo teda k žiadnemu porušeniu Ústavy Slovenskej republiky, a ani Európskeho dohovoru v neprospech obžalovaného.“

Z uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 1 Tdo 10/2012 z 13. júna 2012 vyplýva, že ním bolo odmietnuté dovolanie sťažovateľa. Sťažovateľ v podanom dovolaní namietal, že v čase jeho vzatia do väzby bol stíhaný aj za ďalšie skutky pod samostatnými spisovými značkami, no napriek tomu v týchto ďalších trestných veciach mu nebol ustanovený obhajca po vzatí do väzby. Až 31. mája 2010 ho vyšetrovateľ upozornil, že aj v týchto ďalších samostatne vyšetrovaných veciach ide o nutnú obhajobu. Vo väzobnej veci ustanovený obhajca sa v uvedenom čase nedostal k ostatným trestným spisom, lebo tieto boli spojené na spoločné konanie až 8. júna 2010. V ďalšom sťažovateľ namietal nesprávne hodnotenie niektorých dôkazov, resp. nesprávne ustálenie skutkového stavu. Podľa názoru najvyššieho súdu krajský súd správne konštatoval, že „*povinná obhajoba obvineného v prípravnom konaní vznikla až momentom vzatia obvineného do väzby, t. j. 24. marca 2010, ako to vyplýva z uznesenia Okresného súdu Trenčín sp. zn. 0 Tp 29/2010. Týmto dňom bol aj obvinenému ustanovený aj obhajca JUDr. J. L. Obvinený bol do väzby vzatý až v súvislosti so skutkom pod bodom 4/, pričom bol stíhaný aj za ďalšie skutky, čo ale neznamená, že len v súvislosti s nimi nastala povinná obhajoba. Z obsahu relevantného spisového materiálu vyplýva, že v postupe orgánov činných v trestnom konaní i vo veci konajúcich súdov nie je možné vidieť žiadne porušenie zákonných záruk spravodlivého procesu. Obsah trestného spisu neposkytuje žiaden podklad o tom, že by vyšetrovateľ v rámci prípravného konania pri vykonávaní úkonov, resp. súdy v konaní pred súdom postupovali v rozpore so zákonnými*

ustanoveniami zabezpečujúcimi obvinenému jeho obhajobné práva, ako aj, že by vykonali relevantné dôkazy nezákonným spôsobom.“.

III.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie, zakázať pokračovanie v porušovaní základných práv a slobôd alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo ak je to možné, prikázať, aby ten, kto porušil práva alebo slobody podľa odseku 1, obnovil stav pred porušením.

Podľa čl. 50 ods. 3 ústavy obvinený má právo, aby mu bol poskytnutý čas a možnosť na prípravu obhajoby, aby sa mohol obhajovať sám alebo prostredníctvom obhajcu.

Sťažovateľ tvrdí, že potom, ako bol 24. marca 2010 vzatý do väzby, vzhľadom na ustanovenie § 37 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku vznikol dôvod povinnej obhajoby nielen v trestnej veci, v ktorej bol vzatý do väzby, ale aj v ďalších trestných veciach, ktoré boli v tom čase vedené osobitne. Napriek tomu však v týchto ďalších veciach mu obhajca ustanovený nebol. Takýto stav trval až do 8. júna 2010, keď všetky trestné veci boli spojené na spoločné konanie.

Najvyšší súd je presvedčený, že k porušeniu obhajobných práv sťažovateľa nedošlo, pretože zo spisu vyplýva, že v postupe orgánov činných v trestnom konaní i vo veci konajúcich súdov nie je možné vidieť žiadne porušenie zákonných záruk spravodlivého procesu.

Z pohľadu ústavného súdu treba najprv konštatovať, že medzi účastníkmi konania nebolo sporné, že sťažovateľ bol popri stíhaní za skutok vo väzobnej veci stíhaný ako obvinený aj za ďalšie skutky, a to v konaniach vedených pod sp. zn. ČVS: ORP-3323/2-OSV-TN-2009 a sp. zn. ČVS: ORP-2046/1-OVK-TN-2009. Rovnako je nesporné, že obhajca mu bol ustanovený iba vo väzobne stíhanej veci, nie však už v ďalších osobitne vedených konaniach. Napokon je zrejmé aj to, že všetky trestné veci boli spojené na spoločné konanie až 8. júna 2010.

Podľa § 37 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku po vznesení obvinenia musí mať obvinený obhajcu už v prípravnom konaní, ak je vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotnom ústave.

Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nie je súčasťou systému všeobecných súdov, ale podľa čl. 124 ústavy je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Pri uplatňovaní tejto právomoci ústavný súd nie je oprávnený preskúmať a posudzovať ani právne názory všeobecného súdu, ani jeho posúdenie skutkovej otázky. Úlohou ústavného súdu totiž nie je zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Posúdenie veci všeobecným súdom sa môže stať predmetom kritiky zo strany ústavného súdu iba v prípade, ak by závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne. O arbitrárnosti (svojevôli) pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko

odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (mutatis mutandis I. ÚS 115/02, I. ÚS 12/05, I. ÚS 352/06).

„Nevyžaduje sa, aby na každý argument účastníka, aj na taký, ktorý je pre rozhodnutie bezvýznamný, bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ale ak ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument.“ (Ruiz Torija c. Španielsko, Georgiadis c. Grécko)

Ako sa zdá, najvyšší súd nespochybňuje právny názor sťažovateľa, podľa ktorého zo znenia ustanovenia § 37 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku vyplýva, že povinná obhajoba sa vzťahovala popri väzobne vedenom trestnom stíhaní aj na ďalšie paralelne (v osobitných konaniach) vedené trestné stíhania sťažovateľa (*„Obvinený bol do väzby vzatý až v súvislosti so skutkom pod bodom 4/, pričom bol stíhaný aj za ďalšie skutky, čo ale neznamená, že len v súvislosti s nimi nastala povinná obhajoba.“*).

Napriek uvedenému stanovisku najvyšší súd (zhodne ako krajský súd) nijako konkrétne nereagoval na tvrdenie sťažovateľa, podľa ktorého stav, keď v osobitne vedených neväzobných trestných veciach v čase od 24. marca 2010 do 8. júna 2010 nemal napriek povinnej obhajobe žiadneho obhajcu, znamenal porušenie jeho obhajobných práv.

Možno konštatovať, že nezaujatie žiadneho stanoviska k námietke, podľa ktorej sťažovateľ nemal v určitom štádiu prípravného konania obhajcu napriek tomu, že obhajoba bola vzhľadom na jeho pobyt vo väzbe povinná, znamená zjavnú neodôvodnenosť rozhodnutia.

Vzhľadom na všetky uvedené skutočnosti došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čo však sťažovateľ nežiadal vysloviť. Zároveň došlo aj k porušeniu základného práva na obhajobu v súvislosti so základným právom na povinnú obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 ústavy (bod 1 výroku nálezu).

Podľa § 56 ods. 2 prvej vety zákona o ústavnom súde ak sa základné právo alebo sloboda porušili rozhodnutím alebo opatrením, ústavný súd také rozhodnutie alebo opatrenie zruší.

Podľa § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

V zmysle citovaných ustanovení ústavný súd zrušil uznesenie najvyššieho súdu sp. zn. 1 Tdo 10/2012 z 13. júna 2012 a vec vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku nálezu).

V ďalšom konaní bude najvyšší súd viazaný právnym názorom ústavného súdu. Bude sa teda musieť vysporiadať s námietkou sťažovateľa, podľa ktorej v čase od 24. marca 2010 do 8. júna 2010 prebiehali už označené neväzobné trestné konania bez toho, aby sťažovateľ mal v týchto veciach obhajcu, pričom obhajca ustanovený vo väzobnej veci v ďalších neväzobných veciach nemohol intervenovať.

Hoci sťažovateľ požadoval priznať náhradu trov právneho zastúpenia advokátom vo výške 653,88 €, ústavný súd mu priznal sumu 519,09 €, a to za 2 úkony právnych služieb v roku 2012 (prevzatie a príprava zastupovania a sťažnosť), ďalej v roku 2013 za poradu s klientom vo výške 86,77 € a za repliku na vyjadrenie najvyššieho súdu 130,16 €. Patrí mu aj režijný paušál, a to dvakrát po 7,63 € a dvakrát po 7,81 €. Napokon za cestu právneho zástupcu z D. do I. a späť osobným motorovým vozidlom prináleží 3,95 €, ako aj za stratu času 13,01 € (bod 3 výroku nálezu).

Nebolo možné vyhovieť požiadavke sťažovateľa na vyslovenie zákazu pokračovať v porušovaní základného práva (bod 4 výroku nálezu). Zrušenie uznesenia najvyššieho súdu v spojení s vrátením veci na ďalšie konanie, resp. s povinnosťou najvyššieho súdu riadiť sa právnym názorom ústavného súdu treba považovať za dostatočnú zábezpeku pred ďalším prípadným porušením označeného práva sťažovateľa.

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok, treba pod právoplatnosťou nálezu uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to vyplýva z výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 28. februára 2013